

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA CSEHSZLOVÁKIAI TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓCSOPORTJA (1955—1958).*

PAULINYI OSZKÁR

A Csehszlovák Tudományos Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia által kötött 1955. évi együttműködési egyezmény kimondja, hogy a két Akadémia kölcsönösségi alapon — a Csehszlovák Tudományos Akadémia Budapest, a Magyar Tudományos Akadémia Bratislava székhellyel — állandó jellegű társadalomtudományi kutatócsoportot létesít. A két kutatócsoport az egyezmény alapján 1955. áprilisában meg is kezdte működését. A csoportok zavartalan és folytatólagos tevékenységét a két akadémia által évről évre megkötött együttműködési egyezmények biztosítják.

Az egyelőre főként a történeti kutatásokra tervezett kutatócsoportok sajátos, új változatot jelentenek a szocializmust építő népeink marxista történettudományának már eddig is örvendetesen alakult baráti együttműködésében. Sajátos jellegüket az adja meg, hogy a szokásos tapasztalatcserén, a tervfeladatoknak, a kutatási szempontoknak és a tudományos felfogásoknak megvitatásán és egyeztetésén, valamint az azonos szakterületen dolgozóknak közvetlen személyes érintkezésén túlmenően a történettudomány területén mindkét fél számára egy mélyebb gyökerű, mégpedig *történetileg meghatározott elemi szükséglet* kielégítését vannak hivatva elsősorban biztosítani, ami nélkül a marxista történetírásra háruló feladatok eredményes végrehajtása hovatovább el sem lett volna képzelhető. Közelebbről ez az elemi szükséglet azzal a széleskörű és erős érdekeltséggel jelölhető meg, amely egyfelől a magyar, másfelől pedig az 1918-ban felbomlott magyar állam kereteiből kivált többi nép — a konkrét esetben a magyar és a szlovák nép — történettudománya részéről a másik fél közművelődési birtokállományához tartozó és annak területén őrzött történeti emlékek tanulmányozása és tudományos felhasználása tekintetében *kölcsönösen* fennáll. Természetes folyománya ez az érdekeltség népeink, habár hatalmi kényszerrel árnyékolt, de százados együttélésének, amelynek megszűnte, forradalmi felszámolása — kivált a gyakorlati írásbeliség emlékeinek, az ún. levéltári jellegű kútforragnak a tekintetében — az örök egymásrautaltságuk baráti együttműködésre intő hagyatékát testálta a múlt-

* A Kutatócsoport vezetőjének az MTA Történeti Bizottsága elé terjesztett, 1958. november 3-án megvitattott jelentéséből.

nak hátat fordított, az önálló nemzeti lét útjára lépett népek történettudományára.

Az egymásra utaltság kölcsönös. Egyformán megvan az egykor „államfenntartó” nemzet és a felszabadult, az önálló s független nemzeti lét útjára lépett egykori „nemzetiség” oldalán. A történeti jelenségek, folyamatok írásos lecsapódása a gyakorlati írásbeliség síkján ugyanis mindig többrétű — a gazdasági és a társadalmi lét osztódási foka szerint alakuló — szintegységekben megy végbe. Úgy azonban, hogy a különböző szintegységekben születő írásos emlékek sohasem egyszerű példányváltozatai egymásnak, hanem a történelmi képet újabb elemekkel gazdagító kiegészítői. Egy-egy kérdés vizsgálata sohasem határolható el tehát az írásos emlékek egyes szintsorai szerint; a kutatást mindenkor a szintsorok genetikus összességére kell kiterjeszteni.

Konkrétabb fogalmazásban: a mezőgazdasági és az ipari termelés elkülönülésének és ennek következtében a városfejlődésnek, az urbanizálódásnak a folyamata a feudális kori Magyarországon nem világítható meg *csak* a korabeli magyar kormányzások vagy a mai Magyarország területére eső városok levéltáraiban végzett kutatások alapján. A kutatásnak feltétlenül át kell nyúlnia a ma Szlovákia vagy Románia területére eső egykori felvidéki és erdélyi városok levéltáraiba is. De nem csökken a magyar történetírásnak ez az érdekeltsége a polgári korszakban sem. Mert hiszen nyilvánvaló, hogy 1918-ig, a régi történeti Magyarország felbomlásáig tartó magyar történet, még akár csak a magyar nép története is, nem írható meg a mai országhatárok földrajzi korlátaira szorítva, hanem ahhoz megvizsgálandók az 1918-ig a magyar uralkodó osztályok uralma alatt tartott ún. nemzetiségi területek is. A kutatónak tehát itt sem lehet beérnie a magyar központi kormányzerveknek és az alsóbbfokú közigazgatás hazai szerveinek a levéltáraival; a Szlovákia és a többi állam területén maradt megyei levéltárak iratai ugyancsak kútforrások a magyar történetnek. Mi több, nem egy vonatkozásban csak ezekből kaphatja meg a feleletet. Fordított viszonylatban, elsősorban a magyarországi központi kormányzervek irathagyatéka iránti érdeklődéssel, ugyanez a helyzet a másik fél, a szlovák nép története szempontjából is.

1918-ban az államterülettel együtt szétesett a magyarországi gyakorlati írásbeliségnek ez a nagy genetikus egysége is, mégpedig jórészt szintegységek szerint. A szétesett részek használatát a másik országbeli kutató számára nemcsak a minden határsorompóval velejáró bürokratikus rendszabályok nehezítették. Nem volt hiány eszméi, ideológiai elzárkózásban sem. *Legszélsőségesebb kifejezője az a szélsőséges sovinizta felfogás, amely a történeti múlt tudományos igazságkeresésének a mai államhatárok szerinti elhatárolását szerette volna dogmává emelni.*

A nacionalista elzárkózásnak és ösztinteség nélküli bátortalan közeledési kísérleteknek egész emberöltőnyi korszaka után az 1955-ben létesült kutatócsoportok hozták meg az intézményes megoldást, mégpedig a kölcsönös baráti

bizalom és együttműködés jegyében, amely a kutatótervek összeállítása tekintetében teljesen szabad kezet biztosít a felek számára, végrehajtásukat pedig a legmesszebbmenő előzékenységgel segíti. Ez bennük a jövőbemutató, az időtálló. Értékelésüknél persze nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az együttműködésnek ily meghitt formája csak a nemzetközi szolidaritásra és a hazafiasság sovinizmusmentes proletár értelmezésére volt alapozható.

A ma már baráti együttműködésben élő népeink marxista történetírásának ebből az *elemi*, a múlt egykori strukturális egysége által determinált szükségletéből ítélve meg a Kutatócsoport rendeltetését, azt tartósnak, magát a Csoportot pedig tudományos munkaszervezetünk egy, bár különleges, de intézményes biztosítást igénylő szervének minősíthetjük.

*

A Kutatócsoport fő feladatköre — rendeltetésének megfelelően — a kutatómunka. Kutató-feladatai általában a magyar történettudomány mindenkori munkatervéből adódnak és súlypontozottan a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének tervfeladataihoz kapcsolódnak. Végez azonban emellett a Kutatócsoport a rendelkezésére álló időhöz mérten társintézetek vagy külső tudományos dolgozók számára is kutatásokat, amennyiben a Történettudományi Intézet azok végrehajtását időszerűnek és indokoltnak találja. Mindkét esetben általában tematikai anyagfeltáró kutatásokról van szó, amelyek eredményei az ésszerű időtakarékoság követelményének figyelembevételével a feltárt kútfőanyag természete szerint készülő ún. tematikai jegyzékekben rögzíttetnek. Magát a feltárt kútfőanyagot mikrofilmre veszik, majd levéltári vagy könyvtári jellege szerint az Országos Levéltár vagy az Akadémia filmtárában helyezik el.

Miután a Csoport által végzett anyagfeltáró kutatásokat elsősorban a történettudományunk általános munkaterve határozza meg és azok a kiküldött munkatársak személyes érdeklődéséhez legfeljebb esetlegesen kapcsolódnak, a Kutatócsoport munkája hangsúlyozottan *kollektív* jellegű.

További feladatköre a Kutatócsoportnak a tudományos kapcsolatok ápolása. Módjai: a csehszlovák történeti intézetek munkájának konzultatív figyelemmel kísérése, a személyi kapcsolatok elmélyítése, a csehszlovák történeti irodalom ismertetése.

*

A Kutatócsoport működésének külső (pénzügyi és dologi) előfeltételeiről *kölcsönösségi* alapon a vendéglátó fél (a Szlovák Tudományos Akadémia) gondoskodik. Ide tartozik: a Kutatócsoporthoz kiküldött munkatársak kutatási ösztöndíjának, elszállásolási és utazási költségeinek folyósítása, a hivatali helyiség rendelkezésre bocsátása és fenntartása; az irodai szükségletek és postai költségek fedezése; egy állandó adminisztratív munkaerő

rendelkezésre bocsátása; végül az általunk kölcsönösségi alapon igényelhető filmzési munkálatok (évi 40—50 000 filmkocka) költségeinek a fedezése.

E tételek közül a legfontosabb, a kiküldetési keret, időközben az indulás évéhez képest csökkent. Míg 1955-ben a Csoport esztendei kerete 24 hónapot tett ki, 1956-ban az már 9 hónapra, 1956-tól kezdve pedig évi 6 hónapra zsugorodott. A kulturális együttműködés évenként megállapított munkatervei ugyan az utóbbi mértéknek a kétszeresét irányozzák elő. Más megoldás lehetőségének hiányában azonban a magyar Akadémia ezt a keretet fele-fele részben megosztja az I. és a II. Osztály között. Úgy, hogy az utóbbi osztályhoz tartozó Csoportnak évente csak 6 hónap jut. Csehszlovák részről ugyanakkor a teljes 12 hónapos keretet az itteni Kutatócsoport élvezi.

A Kutatócsoport a Történettudományi Intézet igazgatóságának a felügyelete és irányítása alatt áll. Az Akadémia II. Osztályának jóváhagyásával a *Történettudományi Intézet* állapítja meg a Kutatócsoport évi tervét, s jelöli ki az annak végrehajtására kiküldendő munkatársakat, valamint egy-egy naptári évre szóló megbizatással a Csoport vezetőjét. A Csoport tagjai (kiküldött munkatársai) a vezetőt is beszámítva bárminemű kutatást csak az Intézet utasítására vagy hozzájárulásával végezhetnek. Társintézmények vagy tudományos dolgozók részéről a Csoport által elvégzendő kutatásokra vonatkozó kérelmek is az Intézetnél terjesztendők elő s azok csak az Intézet utasítására hajthatók végre.

A Kutatócsoport munkáját a megállapított munkaterv szem előtt tartásával közvetlenül, mint felelős vezető, a kiküldött munkatársak egyike irányítja egyéni felelősséggel. A vezetőt évről évre szóló megbizatással a Történettudományi Intézet javaslata alapján az Akadémia II. Osztálya jelöli ki. A felelős vezető személyében felelős a tervfeladatok végrehajtásáért. Minden ezzel kapcsolatos ügyben ő jár el az érdekelt csehszlovák intézményeknél és hatóságoknál. S általában csehszlovák vonatkozásban a Kutatócsoportot kifelé is képviseli. A munkatársakkal a rábízott feladatok végrehajtásában követendő módszert megvitatja s részletes utasítás formájában (szóval, esetleg írásban) tájékoztatja őket a kutatási eredmények rögzítésének módja, a tematikai jegyzékek szerkezeti formája felől. Munkájukat ellenőrzi. Különös gondja kell hogy legyen a korrespondens csehszlovák intézetekkel és hatóságokkal tartandó baráti együttműködés elmélyítésére. A Csoport rendelkezésére álló adminisztratív munkaerő a vezetőnek van alárendelve, annak feladatkörét a vezető állapítja meg és munkáját ő ellenőrzi. A Csoport működéséről a Történettudományi Intézetnek évente jelentést tesz; de évközben is minden fontosabb felmerülő mozzanatról azt tájékoztatja, adott esetben kikéri annak utasításait.

A vezetéssel járó feladatait a megbízott munkatárs azonban csak *járu-lékosan* látja el. Fő feladat számára is az évi tervben részére kijelölt anyagfeltáró kutatások végrehajtása.

Az első két esztendőben a Csoport kiküldetési kerete lehetővé tette a vezető állandó kint tartózkodását. Az 1957 óta 6 hónapra csökkent keret azonban nemcsak ezt nem teszi lehetővé, hanem még azt sem, hogy megfelelő időbeosztással legalább egy-egy munkatárs állandóan kint időzzön és átruházott hatáskörben lássa el ez időben a vezetői teendőket is. Miután a vezető az így előállott helyzetben — a rábízott kutatási feladatokhoz mérten — csak másfél-két hónapot tartózkodhat Csehszlovákiában, az év többi részében vezetői teendőit levelező formában láthatja csupán el. Hogy az egyébként bevált egyéni felelős vezetés ebben a változatban is kielégítő legyen, kellő beiskolázással még 1957 elején gondoskodás történt arról, hogy a Csoport adminisztrátora a kutatómunkával kapcsolatos technikai munkákat (a technikai jegyzékek végleges formába öntését, a filmezési munkálatok irányítását, a filmanyag ellenőrzését) önállóan is kielégítő módon tudja ellátni. Amellett az adminisztrátor hetenként vagy legalább kéthetenként tájékoztatja a vezetőt a gondjára bízott és általa önállóan vitt munkálatok állásáról.

A Csoport munkatársai a rájuk bízott kutatási feladatokat a vezető által adott utasítások betartásával egyéni felelősséggel hajtják végre s annak befejeztével a feltárt tematikai jegyzéket tájékoztató kíséretében a Csoport vezetőjénél adják le.

A Csoport adminisztrátora, mint a Szlovák Történeti Intézet alkalmazottja, fegyelemileg is ennek van alárendelve. Teljes munkaidővel a Csoport rendelkezésére van azonban bocsátva. Munkafegyelem és foglalkoztatás tekintetében tehát a Csoport vezetője alá tartozik. Ez jelöli ki feladatait s ellenőrzi munkáját. Az adminisztrátor látja el az iktatást, kezeli az irattárat és a könyvtárat; ellátja az összes irodai teendőket; 1957 óta ő irányítja a Csoport által igényelt filmezési munkálatokat is, amelyeket egyébként a Szlovák Történeti Intézet laboratóriuma végez; ellenőrzi az elkészült filmanyagot.

*

A Csoport kutatási feladatainak kijelölésénél a Történettudományi Intézet elsősorban a magyar történettudomány, közelebbről az Intézet általános munkatervéből adódó szükségleteket vette figyelembe. A súlypont az újabb korra esett, de korántsem egyoldalúan. A rendelkezésre álló időkerethez képest kezdettől fogva számot vetett a tervezés középkori kutatásunknak azzal az igényével, hogy az egyes szlovenszkói városi, hiteleshelyi és családi levéltárak középkori oklevelei belátható időn belül filmmásolatok formájában az őrzési rendjüknek megfelelő zárt egységekben hozzáférhetővé tétessenek hazai kutatásunk számára.

Külső intézmények, illetőleg tudományos kutatók részéről a három év alatt hatvanöt kutatási, illetőleg filmezési kérelem futott be a Történettudományi Intézet hozzájáruló utasításával. Egyetlen egy feltételes kiosztott

kérelem kivételével, amely a kellő kiszállási lehetőség hiányában nem volt elintézhető, a Csoport a kutatási kérelmeket is folyamatosan elintézte.

A fentiekben körvonalazott kutatási feladatok szem előtt tartásával történt a Csoport munkatársainak a kiküldetése is. Az első esztendőben, amikor a csoport egész működésének a megalapozásáról és a kutatómunka beindításáról volt szó, a szakmai és ideológiai felkészültség mellett a kellő kutatási tapasztalat és szervezőképesség is mérlegbe esett a munkatársak kiválasztásánál, míg a különleges munkaterület mérlegelése némileg háttérbe szorult. Így történt, hogy az első esztendőben feudális kori kutatókra hárult a polgári korszak történetéhez kapcsolódó súlyponti feladatok végrehajtása is. Túlesve a kezdeti nehézségeken, fokozatosan az a szempont érvényesült, hogy a tervfeladatok végrehajtását a lehetőséghez képest az Intézet azon munkatársaira kell bízni, akik a kérdéses korszak és a kijelölt témák feldolgozásával foglalkoznak. Így kapcsolódott be már 1956 óta az újkori magyar osztálynak előbb egy, majd további három tagja az első világháború folyamán kialakuló forradalmi helyzet tematikai anyagfeltárásába. Sor kerülhetett így az Intézet fiatalabb munkatársainak a kiküldetésére is. Utóbbiak közül azok, akik a kérdéses témakörben még nem végeztek kutatásokat, a Csoport vezetője részéről előzőleg *hazai anyagon* mind az anyagfeltáró kutatás módszere, mind pedig a számbajövő levéltárak rendszere tekintetében kellő módszertani előképzésben részesültek. Ha viszont a kutatófeladat oly témával függött össze, amelynek feldolgozása egy-egy intézeti dolgozónak a tervfeladatát képezte, — ez esetben természetesen az látszott a legcélszerűbbnek, hogy ezeket az anyagfeltáró kutatásokat maga az érdekelt munkatárs hajtsa végre. Az első évi tervezés viszont tekintettel volt az akkor huzamosabb időre kiküldött munkatársak különleges munkaterületére, ti. a várostörténetre és a Rákóczi-szabadságharc egyes kérdéseire.

*

A filmezésre kerülő iratok kiválogatása általában a téma szempontjából számbajövő levéltári állagoknak, illetőleg állagrészeknek a rendszeres átnézésével történik. Ez az átnézés a levéltári adottságoknak megfelelően hol a rendelkezésre álló segédeszközökre támaszkodik, hol darabonként megy végig az anyagon, ha a segédeszközök történetesen nem kielégítőek. A gyakorlati írásbeliségnek különleges rendeltetésű és adatszolgáltatásukban általános kútfőértékkel bíró termékeinél (pl. megyei közgyűlési, vagy városi tanácsi jegyzőkönyvek; az ún. „városi könyvek”, összeírások stb.) nem szorítkozunk azonban azok konkrét tematikai vonatkozású részeinek a kijelölésére, hanem a kérdéses témából adódó időhatárok közt zárt egészükben fényképeztetjük. Ezzel a módszerrel kisebb korszakokra szorítkozó témáknál és a viszonylagosan gyengébb irattermelésű régebbi korokban az anyagfeltáró kutatás aránylag rövid idő alatt el volt végezhető még akkor is, ha az valamennyi szlovákiai

megye levéltáaira terjedt ki. Így mutatják ezt a Rákóczi-szabadságharc és 1848/49 történetével kapcsolatos, valamint a feudális kori városi és vasipari kutatások eredményei.

Bonyolultabb feladatot jelentettek a polgári korszak (1867—1918) nagy átfogó témáira vonatkozó kutatások.

Szlovákiai vonatkozásban az 1918 előtti korokra nézve szinte kizárólag a középfokú igazgatás szolgáltatja számunkra az írásos kútfőanyagot: megyei és városi levéltárak, bíróságok s különböző vidéki szakhatóságok történetivé vált irattárai. A nagy átfogó történeti kérdések tematikai vonatkozásai ezeknek a hatóságoknak az ügyvitelében is, akárcsak a központi kormánysszerveknél, egyes elvi jelentőségű kérdések mellett túlnyomórészt egy-egy személyhez, helységhez, intézethez, egyesülethez stb. fűződő konkrét egyedi ügyek köntösében bukkannak fel. Az egyedi ügyeknek ezt a szétfolyó elaprózottságát itt tetézi még az is, hogy a középfokú hatóságok irattározása egyáltalán nem ismeri a tárgyi csoportosítást, az azonos vagy rokon tárgyú ügyeknek egy-egy nagyobb egységbe való összefogását. A kutatás útját álló nehézségeket csak rendszeres előmunkálatok küszöbölhetnék ki. Így a forrástan vonaláról a megyei levéltárak tematikai vonatkozásainak a tanulmánya, annak számbavételével, hogy mely ügyek kapcsán csapódott le ebben az ügyvitelben általános érdekű kútfőanyag. Másik megoldás lehetne — a levéltári szolgálat részéről — a tematikai vonatkozások rendszeres jegyzékbevétele, esetleg az anyagnak nagyobb tárgyi egységek szerinti átrendezése. Az újkori forrástan nálunk, kivált levéltári vonatkozásaiban, még teljesen műveletlen terület. A levéltári szolgálat nálunk is, Szlovákiában is érzékeli ugyan a tematikai vonatkozások felderítésének a szükségességét, de a munkálatok — talán az egy munkásmozgalom kivételével — megyei szinten még nem mutatnak fel olyan eredményeket, hogy azokra a kutatás támaszkodhatnék.

Még egy gyakorlati megoldásra lehetett volna gondolni: az Intézet és a Kutatócsoport munkájának szorosabb egybehangolására. Mégpedig úgy, hogy az Intézet érdekelt osztályai egy ütemlépcsővel előbbre jártak volna a kérdéses tematika hazai kutatásában, míg a Kutatócsoport ezt követőleg, már a hazai kutatások eredményeire, a tematika körébe vágó konkrét ügyek és ügyviteli vonatkozásaik ismeretére támaszkodva, kapcsolódott volna be a kutatásba. Az együttműködésnek ez az elmélyültebb formája, főként az intézeti munkaterv zsúfoltsága miatt, eddig még nem volt megvalósítható.

A bonyolultabb újkori témák, mint pl. a világháborús kutatás esetében, a Csoport azt a módszert választotta, hogy elsőben egy kiszemelt megye anyagát dolgozta át teljes egészében darabonkénti átnézéssel, kijegyezve mindazon ügyeket, amelyek iratai kútfőértékkel bírhatnak az átfogó tematika egyik-másik vonatkozása szempontjából. Az így feltárt anyag alapján az Intézet érdekelt osztályának lenne most azután a feladata, hogy a részletes feltárás alapján jelölje ki azokat a kérdéseket (ügyeket), amelyek felderítése orszá-

gos vonatkozásban is kívánatos. A második munkamenetben azután a többi szlovákiai megye levéltárában a kutatás már csak ezekre a konkrétan kijelölt kérdésekre szorítkoznék.

A munkamódszerhez tartozik a kutatási eredmények rögzítésének módja és a felderített kútforrásanyag filmmásolatainak a dokumentációja.

Az anyagfeltáró kutatások eredményei tematikai jegyzékekben vannak lefektetve. Témánként és állagonként külön-külön jegyzék készül. A jegyzékek szerkezeti felépítése lehetővé teszi, hogy azok a kutatók számára segédeszközzül szolgáljanak a filmanyag használatához is. Ugyanis minden filmfelvétel egy úgynevezett „felvételi jelzettel” készül, amely a kérdéses jegyzék megfelelő tételszámához (esetleg tételen belüli betűjeléhez) kapcsolódik, s így a jegyzék alapján messzemenően megkönnyíti, szinte mechanikussá teszi a filmanyagban való tájékozódást.

Külön járulékos jegyzékekben vétetnek számba a kutatás során felderített olyan iratok, amelyek felhasználása utóbb, vagy más vonatkozásban tekintetbe jöhet.

A jegyzékek egy példánya az Intézet dokumentációs anyagát gyarapítja, míg egy másik példány az Országos Levéltár filmtárába, illetőleg könyvtári jellegű anyagnál az Akadémia filmtárába kerül.

*

Az első négy esztendő tervfeladataival kapcsolatban végrehajtott tematikai anyagfeltárások az alábbi állagokat (állagrészeket) ölelik fel:

1. *Az első világháború során kialakuló forradalmi helyzet tematikájához:*

a) Dr. Vavro Srobár-nak, Szlovákia első teljhatalmú miniszterének az irat-hagyatéka, 1906—1922. — b) Pozsony megye: Főispáni iratok (+kormánybiztosi levelezés 1917—1918. évi része), 1914—1918. — c) Pozsony megye: Háborús kormánybiztosi iratok, 1914—1916. — d) Zólyom megye: alispáni általános ügyvitel, 1914—1918. — e) Zólyom megye: főispáni általános ügyvitel, 1914—1918. — f) Zólyom megye: alispáni elnöki iratok, 1916—1918. — Összesen 1700 tétel. (Paulinyi Oszkár, Puskás Júlia, M. Somlyai Magda, Orbán Sándor, Vörös Antal munkája.)

2. *A nemzetiségi elnyomás kérdéséhez:* a) Pozsony megye: főispáni bizalmas iratok, 1875—1903. — b) Pozsony megye: főispáni általános iratok, 1867—1882. — c) Pozsony megye: Közigazgatási Bizottság, 1903—1905. — d) Liptó megye: főispáni általános iratok, 1867—1873. — Összesen 328 tétel. (Paulinyi Oszkár munkája.)

3. *A cseh és a magyar munkásmozgalom kapcsolataihoz:* a) Prágai rendőrigazgatóság, 1870—1920. — b) Prágai helytartóság elnöki, 1871—1890. — c) Prágai tartományi büntetőtörvényszék, 1882. — d) Brnoi helytartóság, 1873—1911. — e) Novojičín-i ker. főnökség, 1869—1913. — f) Frydeki ker.

főnökség, 1917—1918. — g) Frystati ker. főnökség, 1855—1910. — Összesen 155 tétel. (Heckenast Gusztáv munkája).

E kutatások során számos egyéb, magyar vonatkozású irat is előkerült, nemkülönben az osszausztriai munkásmozgalomra vonatkozó iratok. Ezek a darabok külön „járulékos” jegyzékekben vannak számbavéve, összesen 613 tételben.

4. 1848/1849 *népi mozgalmaihoz* : a) Városi levéltárak : Selmezbánya, Körmöcbánya, Besztercebánya, Kassa, Eperjes, Lőcse. — b) Megyei levéltárak : Hont, Zólyom, Gömör, Sáros, Bars, Komárom, Nyitra, Szepes, Sáros, Abauj. — c) Selmezbányai és szomolnoki bányagrófság, illetőleg törvényszék. — d) Családi levéltárak : Zay, Kosztolányi, Bodó, Horváth—Stanchich, Marikovszky, Széchenyi—Vanderbilt. Összesen 167 tétel. (Spira György munkája.)

5. *A Rákóczi-szabadságharc társadalmi problémáihoz* : a) Megyei levéltárak : Bars, Nyitra, Turóc, Árva, Liptó, Trencsén, Gömör, Sáros. — b) Városi levéltárak : Lőcse, Kassa. Összesen 197 tétel. (R. Várkonyi Ágnes munkája.)

6. *A Felső-Garam vidéki vasipar XVII—XVIII. századi történetéhez és a Rákóczi-szabadságharc hadiiparához* : a) A Koháry—Coburg-levéltár. — b) Besztercebánya város levéltára. — c) Kassa város levéltára. — Összesen 867 tétel. (Heckenast Gusztáv munkája.)

7. *A Rákóczi-szabadságharc állam- és hadszervezetéhez* : a) Megyei levéltárak : Sáros, Nyitra, Gömör. — b) Városi levéltárak : Lőcse, Kassa. (Heckenast Gusztáv munkája.)

8. *Városaink XVI—XVII. századi osztályrétegződéséhez* : a) Besztercebánya levéltára, öt sorozatban az 1255—1565. évi iratok és jegyző- és számadáskönyvek. — b) Kisebb kiegészítő feltárások Selme- és Körmöcbánya levéltárából. — Összesen 321 tétel. (Paulinyi Oszkár munkája.)

9. *A középkori oklevelek zárt egészben történő filmrevételéhez* : A jászói és a leleszi premontrai konvent hiteleshelyi levéltára. — (Paulinyi Oszkár, illetőleg a leleszi „Acta anni” sorozatnál Móricz Anna adminisztrátor munkája.)

A városi levéltárak közül a 8. alatti munkákat keretében számba vettük Besztercebánya város levéltárának középkori részét is. S tervén kívül ugyancsak a csoport gondoskodott két, már korábban megindult munkálatnak, Pozsony és Kassa városok középkori oklevelei fényképezésének befejezéséről.

*

Az 1957. év végéig elvégzett kutatások együttes filmigénylése mintegy 110 000 filmkockára becsülhető. Ebből ezideig 98 652 filmkocka készült el. Hátra van még a több ezer darabra rúgó leleszi „Acta anni” s néhány kisebb igénylésünk teljesítése. — 1958. évi kutatásaink eredményei, illetőleg az azokhoz fűződő igényléseink ugyancsak elegendők lesznek ahhoz, hogy a Csehszlovák Kutatócsoporttal lépést tartsunk a filmezési keret kihasználásában.

Négy esztendő tapasztalatait összegezve, megállapíthatjuk, hogy ha kezdetben volt is mind a tervezésben, mind a feladatok megoldásánál követett módszerekben bizonyos tapogatódzó útkeresés, nagy egészében a Történettudományi Intézet és a MTA II. Osztályának elgondolása helyesnek bizonyult. Vonatkozik ez mindenekelőtt a Kutatócsoport szervezetének és foglalkoztatásának kollektív formájára. Viszont kétségtelen az is, hogy a Csoport és az Intézet együttműködésének további elmélyítése a munkát még gyümölcsözőbbé teheti és kívánatos, hogy ennek az együttműködésnek szorosabbra fűzése már a feladatok tematikai meghatározásánál is érvényesüljön. Bevált a tematikailag érdekelt intézeti dolgozók fokozottabb bevonása is a kollektív feladatok végrehajtásába. De éppen így a személyes munkatervvel történő kiküldetés is.

Legörvendetesebb tapasztalata a Csoport eddigi működésének azonban az az őszinte baráti magatartás, amellyel vendéglátóinknál mind akadémiai, mind levéltári, mind egyetemi vonalon találkoztunk. Az élet velejárója, hogy tisztázandó kérdések, előre nem látott problémák az együttműködés területén is felvetődtek. Ám a jellemző az, hogy a kölcsönös megértéssel megérlelt megnyugtató megoldás itt is mindenkor a baráti együttműködés szilárdítója lett.

Természetes, hogy a baráti kapcsolatok erősítését a magunk részéről is küldetésünk lényeges részének tekintettük. Nyugodt lélekkel állíthatjuk, hogy hivatalos együttműködésünket ma már a személyes baráti kapcsolatok meghitt szálai is erősítik.